

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Del 2. Ämnes- och ämnesdidaktiska studier

Lärosäte: Mälardalens högskola

Yrkesexamen: Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan i undervisningsämnet **svenska**

Skriv en självvärdering för den utbildning som leder fram till den examen som utvärderas. Lärosätet ombeds att göra en så reflekterande självvärdering som möjligt genom att identifiera styrkor och utvecklingsområden samt beskriva och värdera hur dessa hanteras för att säkra att hög kvalitet nås i utbildningen. Tyngdpunkten på självvärderingen ska ligga mer på värdering än på beskrivning. Lärosätet ombeds belysa med exempel. Observera att självvärderingen ska utgå från utbildningens aktuella förhållanden vid tidpunkten för självvärderingens inlämnande. Utgå från *Vägledning för utbildningsutvärderingar på grundnivå och avancerad nivå* och basera självvärderingen på de bedömningsgrunder som ingår inom följande bedömningsområden:

- förutsättningar
- utformning, genomförande och resultat
- studentperspektiv
- arbetsliv och samverkan

Självvärderingen består av en del 1 som är gemensam för lärosätets ämneslärarutbildningar och den delen ska inledas med en beskrivning av hur ämneslärarutbildningarna organiseras på en övergripande nivå, se del 1. Redogör i del 1 för ämneslärarutbildningens utbildningsvetenskapliga kärna (UVK) utifrån bedömningsområdena.

Självvärderingen har även en eller flera del 2. Här redogörs för utbildningens ämnes- och ämnesdidaktiska studier utifrån bedömningsområdena. Lärosätet ska inkomma med en del 2 för varje undervisningsämne¹ som omfattas av utvärderingen vid det aktuella lärosätet.

Observera att det i UKÄ:s beslut om urvalet av examensmål finns rekommendationer avseende i vilken del målen bör beskrivas. Den verksamhetsförlagda delen av utbildningen (VFU) kan beskrivas både i del 1 och del 2. Redogör för VFU där det är relevant för lärosätets ämneslärarutbildning.

Självvärderingens olika delar ska tillsammans ge bedömargruppen en helhetsbild av ämneslärarutbildningen vid lärosätet, utan länkar till ytterligare information. Som bilaga till självvärderingens delar ifylls även en lärartabell. Om lärosätet anser att kursplaner eller utbildningsplaner krävs för att styrka något kan dessa laddas upp i UKÄ Direkt. UKÄ ber lärosätena att vara uppmärksamma på att:

¹ Matematik, svenska, samhällskunskap, idrott och hälsa, bild, dans och musik.

- Självvärderingen ska indelas i enlighet med angivna rubriker. Rubrikerna inklusive bedömningsgrunderna i mallarna får inte tas bort. Eventuella underrubriker kan lärosätet lägga till. Ändra inte mallarna utformning såsom marginaler.
- Del 1 ska inte överstiga 20 sidor med teckenstorlek 10,5 punkter, exklusive lärartabellen. Tillkommer gör UKÄ:s instruktioner som utgör totalt 8 sidor.
- Del 2 ska inte överstiga 15 sidor med teckenstorlek 10,5 punkter. Tillkommer gör UKÄ:s instruktioner som utgör totalt 8 sidor.
- Observera att självvärderingen INTE gäller kompletterande pedagogisk utbildning, KPU.

Förutsättningar

Personal

Bedömningsgrund:

Antalet lärare och deras sammantagna kompetens (vetenskapliga/konstnärliga/professionsrelaterade och pedagogiska) är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utvecklingsområden samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel. Relatera till ifylld och bilagd lärartabell.

Lärarnas professionskompetens och vetenskapliga kompetens framgår av bifogad lärartabell. Den visar bl.a. att för undervisningsämnet svenska² är 1 heltidsekvivalent lektorer/professorer (vetenskapligt meriterade) och 0,6 är adjunkter. Ämnes- och inriktningsskollegierna samlar all forskande och undervisande personal på ämneslärarutbildningen. Samtliga är dessutom knutna till de forskningsmiljöer som utgör forskningsbas för det utbildningsvetenskapliga området (se vidare under bedömningsgrund *utbildningsmiljö*). Kontinuerligt förstärks lärarkompetensen inom lärarutbildningen; för exempel på detta se motsvarande rubrik i del 1. I del 1 beskrivs också de förutsättningar och villkor som gäller för samtliga undervisande och forskande medarbetare vid ämneslärarprogrammet. Varje akademi ansvarar för systematisk uppföljning av lärares individuella och sammantagna kompetens.

De delar av ämneskollegierna i svenska språket och litteraturvetenskap som är verksamma inom ämneslärarprogrammet 2018 består av tre disputerade lärare i litteraturvetenskap, en professor i svenska språket, ytterligare sex disputerade lärare i svenska språket, nordiska språk, svenska som andraspråk eller didaktik samt tre adjunkter i svenska språket, varav en bedriver forskarstudier på halvtid i didaktik med inriktning svenska språket. Bortsett från handledningen av självständiga arbeten genomförs dock undervisningen i svenska språket i huvudsak av två lektorer, två adjunkter och av den adjunkt som även är forskarstuderande. En styrka bland litteraturvetarna är att samtliga är disputerade. Ingen av lärarna i litteraturvetenskap har lärarexamen men viss erfarenhet av att undervisa på gymnasiet finns i ämneskollegiet. Beprövad erfarenhet finns dock hos adjunkterna som undervisar i svenska språket och svenskämnets didaktik. Vissa delar av svenskämnets didaktik, som till exempel litteraturdidaktiska grundfrågor, litteraturdidaktisk forskning och viss metodik (boksamtal) ansvarar lärarna i litteraturvetenskap för. En annan styrka med hela kollegiet är dess stabilitet. Med endast ett par undantag har lärarna undervisat i programmet i många år och haft samma kurs(er) flera gånger.

² I denna text används termen *svenska* för att beteckna det sammanhållna undervisningsämnet (skolämnet), och termerna *svenska språket* respektive *litteraturvetenskap* för att beteckna de skilda akademiska ämnena.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

Bedömningsgrund:

Det finns en för utbildningen vetenskaplig/konstnärlig och professionsinriktad miljö och verksamheten bedrivs så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning.

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utvecklingsområden samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Alla lärare i svenska språket och litteraturvetenskap tillhör forskningsmiljön SOLD (se del 1 för en beskrivning av de forskningsmiljöer som har betydelse för lärarutbildningen), som leds av en docent i nordiska språk. I SOLD ingår även forskare från ämnena svenska som andraspråk, engelska och tyska. I miljöns forskning anläggs ett ämnesorienterat och didaktiskt perspektiv på språk- och litteraturvetenskap. Forskningen har även bäring för de hållbarhets-, jämlikhets- och mångkulturella perspektiv som genomsyrar lärarutbildningen generellt. Forskningen i svenska språket (och i svenska som andraspråk – forskningsmässigt går det ingen skarp gräns mellan dessa ämnen) som bedrivs inom SOLD är i mycket hög grad inriktad mot undervisning och lärande i språk, samt språkets roll för undervisning och lärande i skola och högskola. Exempel på forskningsområden är (CA-influerade) studier av klassrumsinteraktion, textanalys (med hjälp av systemisk-funktionell lingvistik (SFL)) och textbedömning, litteracitet, flerspråkighet, transspråkande, språk och genus samt akademiskt skrivande. Den litteraturvetenskapliga forskningen inom SOLD har en tyngdpunkt i ämnesteori. Forskningen omfattar bl.a. ekokritiska projekt, litteraturkritik, transkulturellt minne och relationen mellan psykoanalys och litteratur. Inom och mellan ämnena bedrivs finansierade och ofinansierade projekt, och lärarna/forskarna är aktiva när det gäller att presentera forskning vid konferenser och skriva artiklar. Som ett aktuellt exempel kan nämnas antologin *Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet* (2017), som en SOLD-forskare har redigerat och tio medverkar i som artikelförfattare. Några andra exempel på forskningsprojekt som bedrivits och bedrivs av forskare inom ramen för forskningsmiljön är projektet *Lärarpraktiker online-offline* som studerade lärarnas kommunikation och elevernas delaktighet i fysiska och virtuella klassrum samt det pågående projektet *Transspråkande som resurs i klassrum*. I det senare projektet undersöks huruvida det språkvetenskapliga och pedagogiska begreppet transspråkande kan fungera som ett verktyg för att främja lärares praktik och elevers deltagande i undervisningen. Projektets huvudfokus är på gymnasiets språkintruktionsprogram, men resultaten är av intresse för den allmänna förståelsen av lärares och elevers kommunikation och meningsskapande i ett flerspråkigt klassrum.

Den fakultetsfinansierade forskning som bedrivs vid UKK är huvudsakligen utbildningsvetenskaplig – allmändidaktisk eller ämnesdidaktisk – inte renodlat språk- eller litteraturvetenskaplig. Utbildningsmiljön är professionsinriktad och fokuserad på samverkan med kommuner och skolhuvudmän. Alla anställda har kompetensutvecklingstid omfattande minst 10 procent av helårsarbetstid som delvis används till ämnesteoretisk forskning. Den förankring i forskningsfronten för de renodlade ämnena som, vid sidan av ämnesdidaktiken, är nödvändig för att upprätthålla en hög kvalitet på utbildningen ansvarar de enskilda lärarna för, dock med det kollegiala stöd som forskningsmiljön SOLD och externa samarbeten erbjuder.

Den forskning i svenska språket och litteraturvetenskap som bedrivs vid MDH kommer studenterna till del genom att forskningsresultaten leder till kvalitetshöjande åtgärder i form av kursutveckling och genom att publikationer som forskningen lett fram till används som kurslitteratur. Lektorer och doktorander föreläser också om sin forskning i flera av kurserna. Inom programmet arbetar chefer och kvalitetsansvariga medvetet med att fler forskande lärare ska genomföra undervisning och examination med koppling till det

egna forskningsområdet, så att deras expertis kommer studenterna till del och forskningsanknytningen stärks ytterligare. Detta gäller dock primärt för ämnesdidaktiken, inte för den renodlade ämnesforskningen. Studenter bjuds in till de seminarier och gästföreläsningar som anordnas varje termin inom SOLD, men de deltar inte i någon högre grad. En viss ökning kan dock märkas under det senaste året, troligen på grund av bättre informationsrutiner. Åtgärder diskuteras för att få en ännu högre studentnärvaro. Ett förslag är att i högre grad schemalägga seminarierna och eventuellt utforma vissa examinationsuppgifter så att de anknyter till ämnet för olika seminarier.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

1. För ämneslärarexamen med **inriktning mot arbete i gymnasieskolan** ska studenten
 - visa sådana ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen, inbegripet såväl brett kunnande inom ämnesstudiernas huvudområde som väsentligt fördjupade kunskaper inom vissa delar av detta område och fördjupad insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete.

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utvecklingsområden samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

I *Introduktion till svenska språket för ämneslärare (SVA032)* får studenten arbeta med sitt eget skrivande. I början av kursen skrivs en kort text utan några formella krav med titeln "Därför vill jag bli svensklärare", en text som får kamratrespons men som inte bedöms av läraren. Texten används sedan i den hemtentamen som skickas in allra sist i kursen, genom att studenten – som vid det här laget förhoppningsvis har erhållit nya kunskaper och insikter om didaktik i allmänhet och språkdidaktik i synnerhet – får reflektera didaktiskt över den egna texten och ett par valfria medstudenters. Vidare skriver studenten två texter – en som är refererande och sammanställande, respektive en som är argumenterande – som hon eller han får respons på, i ett första steg av kurskamrater och i ett efterföljande steg av undervisande lärare. Version två av texterna betygsätts. Om texten underkänns får studenten skriva en tredje version, som han eller hon också får respons på. Uppgifterna utgör härmed exempel på ett processorienterat skrivande, vilket går hand i hand med olika teoretiska resonemang som aktualiseras under föreläsningar, seminarier och praktiska övningar. Vid sidan av studentens eget skrivande ges föreläsningar och anordnas praktiska övningar som syftar till att ytterligare stärka studentens akademiska litteracitet. Föreläsningarna handlar om bl.a. vetenskapliga förhållningsätt, akademiskt läsande och skrivande, skrivprocessen, skrivteorier, genrepedagogik, textanalys, responsgivning, textbedömning och betygsättning. Vidare innehåller kursen en föreläsning, med efterföljande praktiska övningar, av en högskolebibliotekarie som handlar om olika vetenskapliga skriftgenrer och om att läsa och förstå vetenskapliga texter, vilket förstås i föreläsningen också gynnar studentens eget skrivande. Kursinnehållet ger på många olika sätt och ur många olika perspektiv stöd till studenten vad gäller hennes eller hans förmågor att skriva, analysera och bedöma texter. Detta ger i sin tur studenten bättre förutsättningar att klara inte bara sina fortsatta studier utan också den skrivundervisning som utgör en mycket central del av det framtida yrket. Upplägget av kursen baseras på skrivprocessteorier och i viss mån på genrepedagogik, vilket tydliggörs för studenterna och därför bör kunna fungera som en förebild för lärares arbete med elevers skrivande i skolan.

En annan betydande del av introduktionskursen utgörs av en orientering om svenska språkets struktur, i första hand om skriftspråkets morfologi och syntax, men också om ordbildning och fonetik. Inom ramen för detta kursmoment diskuteras också didaktiska frågor såsom vad inom ämnesområdet språkstruktur man bör undervisa om i skolan, på vilka sätt, och hur man kan använda grammatiska teorier och analysmodeller som didaktiska verktyg, t.ex. då man ska analysera och bedöma elevtexter eller bedriva individanpassad skrivundervisning. Att vara lärare på språkstrukturmomentet i denna kurs är en utmaning, dels eftersom

det omfattar ganska få poäng, dels eftersom många studenter har ringa förkunskaper i ämnet. Samtidigt måste undervisande lärare se till att inte bara skrapa på ytan, utan tvärtom göra momentet meningsfullt och användbart i ett större program- och läraryrkesperspektiv. Denna utmaning – som förstås också berör grammatiska inslag i andra kurser (i svenskans fall inte minst SVA023 och SVA027) – diskuteras därför mycket i ämneskollegiet och i viss och ökande mån också i programkollegiet. Vad kollegiet för svenska språket, genom sina kursupplägg, strävar efter är att få studenterna att tillägna sig den praktiska, ämnesdidaktiska nyttan av kunskaper i språkets struktur – inte minst som verktyg för textanalys och bedömning, snarare än att det skulle handla om enbart abstrakta kunskaper som förmedlas till studenterna, och av studenterna till elever, i t.ex. ett rent allmänbildande syfte.

Ytterligare en utmaning, som föranleder kontinuerliga diskussioner i ämneskollegiet och en kontinuerlig kursutveckling, är att försöka utforma kurserna i svenska språket på ett sådant vis att det blir en bra progression vad gäller grammatikmomenten. Det upplägg som kollegiet har arbetat fram ser i grova drag ut så att introduktionskursen behandlar ordklasser, de vanligaste frastyperna samt huvud- och bisatser. En fullständig satslösning görs först i *Grammatik och semantik* (SVA023), termin 6, då även positionsschemat börjar användas på allvar. Vidare använder sig de undervisande lärarna i första hand av konstruerade, tillrättalagda analys exempel under introduktionskursen, och betydligt fler autentiska texter, inklusive elevtexter, i påbyggnadskursen. Då studenterna sedan kommer till den därpå följande kursen, *Språkbeskrivning och textanalys för ämneslärare* (SVA027) är tanken att de ska behärska frasanalys, satsanalys och grundläggande grammatiska begrepp, för att – på ett betydligt mer utvecklat sätt än under introduktionskursen – kunna använda dem som verktyg vid analys och bedömning av elevtexter och sakprosatexter. Ämneskollegiets beslut att successivt introducera autentiska texter är baserat på det faktum att det normalt är mycket mer krävande att analysera sådana än det är att analysera exempelmeningar som är tillrättalagda i ett pedagogiskt syfte. Som nämns ovan är det samtidigt mycket viktigt att verksamma lärares grammatikkunskaper är tillämpbara vid analyser av autentiska texter, vilket är något undervisande lärare understryker och motiverar i sina grammatikdidaktiska diskussioner med studenterna i samtliga kurser.

Introduktionskursen kan också användas som ett belysande exempel på hur bedömnings- och betygskriterier används i programmets kurser i svenska språket. I studiehandledningen beskrivs själva examinationsuppgifterna och där finns också råd till studenterna av närmast studieteknisk karaktär. Detta ger förstås studenten vägledning i hur hon eller han ska bära sig åt för att lösa uppgifterna samt ger en bild av hur de undervisande lärarna kommer att bedöma uppgiften vid betygsättningen. I studiehandledningen finns också explicita, men kortfattade bedömningskriterier som exempelvis att studenten, för att bli godkänd i sin hemtentamen, ska disponera "texten så att tankegången blir tydlig och innehållet sammanhängande och överskådligt" samt formulera sig "i enlighet med de krav språknormer och olika textgenrer ställer, och så att den språkliga formen framhäver [budskapet]". Skillnaden mellan G och VG beskrivs på följande vis: "För betyget VG ska du dels uppfylla kraven för betyget G, dels visa såväl utmärkta ämneskunskaper som förmåga att beskriva, analysera, diskutera och argumentera på ett insiktsfullt och kreativt sätt genom självständig värdering och kritisk analys." Betygskriterierna presenteras sedan också muntligt och mer utförligt i samband med att tentamensuppgiften introduceras. När hemtentamen bedöms används ett bedömningsprotokoll som studenten får ta del av med en rad olika bedömningskriterier (i det senaste fallet 17). Kriterierna är ett pedagogiskt verktyg i sig genom att de konkretiserar och bidrar till att förklara lärandemålen och uppgiftsinstruktionen, samt ger studenten en handfast bild av hur många olika saker man måste beakta och behärska då man ska skriva formella texter.

I kursen *Svenska språket förr och nu* (SVA420), som följer direkt efter introduktionskursen, avhandlas bl.a. nordisk språkhistoria och dialektologi, grannspråk, nationella minoritetsspråk och språkplanering. Klart mest undervisningstid ägnas åt att studenten ska stärka sin förmåga att förstå och analysera historiska texter, från järnåldern till modern tid. De språkhistoriska föreläsningarna handlar ungefär lika mycket om språkssystemet: (förändringar av) språkljud, grammatik och ordförråd, som om språkbruket: t.ex. hur samhällsförändringar och nya idéströmningar har påverkat svenskan. Under fyra seminarier med obligatorisk närvaro får studenterna i smågrupper och med lärarstöd arbeta praktiskt med att översätta och språkligt analysera texter från olika tidsepoker. Att få kännedom om och förståelse för äldre tiders

texter, samt få verktyg för att vidareutveckla detta på egen hand också utanför kursens ram, är viktigt för en blivande lärare i svenska som ska undervisa elever i språk- och litteraturhistoria och eventuellt även i andra historiska ämnen. Ett utökat samarbete mellan svenska språket och litteraturvetenskapen diskuteras i ämneskollegierna med utgångspunkt i att en litteraturvetare ska medverka i *Svenska språket förr och nu* och en språkhistoriskt kunnig lärare i någon av de litteraturhistoriska kurserna under termin 7. En fördel med detta upplägg är att det ska stärka och för studenterna medvetandegöra integreringen av svenska språket och litteraturvetenskapen, inkluderat deras didaktiska aspekter.

Ett annat ämne för *Svenska språket förr och nu* är som nämnts grannspråken. Här avhandlas i första hand norska och danska – både skriftspråk och dialekter, och ur både ett språkhistoriskt och ett samhällsligt, bl.a. politiskt, perspektiv. Ett seminarium ägnas åt dessa språk, där studenterna arbetar i smågrupper och där målet är att de ska lära sig att se skillnad på de tre skriftspråken danska, bokmål och nynorska. Grannspråken finska, färöiska och isländska avhandlas mer kortfattat i kursen, och endast genom föreläsningar, diskussioner och enklare övningar. Denna fördelning av fokusområden bör avspegla en skollärares verklighet, där en klass mycket väl kan komma att läsa och tolka texter på danska och norska, men knappast på isländska eller färöiska. Däremot är det allmängiltigt relevant kunskap i hur hög grad språk- och dialektsituationen i de olika nordiska länderna skiljer sig åt beroende på bl.a. geografi, demografi och den utbildnings-, kultur- och språkpolitiska historien. Detta säger i sin tur något väsentligt om hur språk i världen ter sig generellt, vilket är viktigt för en språklärare eller språkvetare att ha en välgrundad uppfattning om.

En utmanande sida av *Svenska språket förr och nu* generellt är att den är ämnestung – innehållande flera deldiscipliner inom ämnet svenska/nordiska språk, discipliner som dessutom ofta är i princip helt nya för studenterna och bl.a. därför är förhållandevis krävande för dem att ta till sig och förstå. Efter diskussioner – kollegialt och med studenter – och en utredning av följdverkningarna, har programledningen ansökt om att få utbildningsplanen reviderad, vilket bl.a. skulle innebära att den aktuella kursen skulle flyttas från termin 1 till termin 6, en förmodligen lämpligare placering av en så här pass avancerad kurs vad gäller ämnesinnehållet. En annan utmaning med kursen är att få utrymme för de didaktiska perspektiven på samtliga delmoment. Svenska dialekter behandlas didaktiskt genom att ett obligatoriskt seminarium handlar om detta, där studenterna får i grupp diskutera muntligt, och i efterhand enskilt skriftligt, didaktiska frågor med utgångspunkt i en text som finns på Institutet för språk och folkminnets webbplats som handlar om dialektundervisning i skolan: Vilka delar av fältet svensk dialektologi kan vara väsentliga att undervisa om i skolan? Varför gör man det? Och vilka sätt att undervisa kan vara lämpliga? Språkhistoriens didaktik och metodik har i tidigare upplagor av kursen hamnat något i bakgrunden, även om kurslitteratur och fältstudien behandlar detta. Från och med höstterminen 2018 ges dock större utrymme åt de didaktiska perspektiven, bl.a. genom att tre timmar mer föreläsningstid ägnas åt detta än i tidigare upplagor av kursen.

Parallellt med SVA420 läser studenterna kursen *Språkets sociala kontext* (SVA419). I denna kurs varvas föreläsningar med seminarier, där studenten får, oftast med utgångspunkt i kurslitteraturen, diskutera olika frågor som är knutna till sociolingvistikens olika deldiscipliner. Exempel på ämnesområden som tas upp i kursen är skillnader mellan olika gruppers talspråk, betingade av bl.a. ålder, kön eller socialgrupp, attityder till olika grupper och deras muntliga och skriftliga språkbruk, flerspråkighetsforskning och samtalsforskning. Sociolingvistiska teorier, metoder och forskningsresultat, främst svenska sådana, diskuteras under kursen, och knyts hela tiden också till olika skolfrågor, som kan handla om t.ex. undervisning, attityder till samt bemötande och bedömning från t.ex. elevers och skollärares sida av olika grupper och deras språkbruk. Sociolingvistikens ger viktiga perspektiv på de skilda förutsättningar som elever tillhörande olika grupper har för att lyckas i skolan, och tillhandahåller forskningsbaserade underlag för att vidta åtgärder som lärare för att försöka hantera detta. Kursen innehåller även moment där man anlägger ämnesdidaktiska perspektiv på hur man kan undervisa om bl.a. den språkliga variationen. Också i denna kurs har fler ämnesdidaktiska föreläsningmoment schemalagts under höstterminen 2018 än vad som har varit fallet i tidigare upplagor av kursen.

En avsikt med fältstudien i *Språkets sociala kontext*, som studenterna utför i grupp och redovisar både gruppvis och enskilt, är att de ska få möjlighet att fördjupa sig i någon av sociolingvistikens deldiscipliner

utifrån eget intresse. De ramar som finns är att studenten ska utföra en empirisk sociolingvistisk undersökning på en skola. Till skillnad från de flesta andra fältstudier i programmet behöver det alltså inte finnas någon direkt koppling till undervisning eller övrig ordinarie skolverksamhet. Ett exempel på en möjlig uppgift är att genomföra en enkätundersökning av elevers attityder till olika språk. I likhet med många andra fältstudier är ett syfte med uppgiften att studenten ska få träna sig i såväl undersökningsmetodik och vetenskapligt rapportskrivande som att samarbeta och även att hålla ett muntligt anförande inför en större grupp.

Studenterna läser sedan kurser i UVK, VFU och sitt andra ämne (svenska som andraspråk, engelska eller samhällskunskap) under termin 2–5. Den första kursen under termin 6, *Grammatik och semantik* (SVA023) utgör en utmanande uppgift för de undervisande lärarna eftersom studenternas kunskaper i grammatik, och i språkstruktur generellt, varierar, vilket till stor del beror på att en mindre del av gruppen, ofta cirka en fjärdedel, har samhällskunskap i sin inriktning. Dessa studenter har inte arbetat med språkvetenskap under fyra terminer, medan övriga studenter i gruppen studerat svenska som andraspråk respektive engelska och därför haft stort fokus på språkvetenskapliga frågor. Följden blir att ämnesinnehållet riskerar att bli för lätt för vissa studenter och/eller för svårt för andra. Ämneskollegiets plan för att hantera detta bättre framöver är att på lärplattformen Canvas lägga upp ett repetitionsprogram för studenterna innan de startar kursen, vilket bör vara till hjälp inte minst för dem som har samhällsvetenskaplig inriktning. Programmet ska bestå av bl.a. olika övningar och inspelade föreläsningar. Målet är att studentens nivå på ämneskunskaperna ska vara åtminstone densamma som när hon eller han avslutade grammatikmomentet som ligger i introduktionskursen under första terminen, så att kursen kan vara en renodlad påbyggnadskurs, utan repeterande delar.

I ämneslärarprogrammet har ämnet litteraturvetenskap åtta 7,5-poängskurser. Samtliga kurser ligger relativt sent i programmet. Termin 6 är en svenskämnestermin som har tre kurser i svenska språket och en i litteraturvetenskap: *Litteratur och samtid* (LIA008). Det är en kurs med litteratursociologisk inriktning som syftar till att göra studenten förtrogen med den samtida litteraturen och den samtida litterära offentligheten med dess olika aktörer. Kursen vill visa studenten hur skolan är en integrerad del i hur skönlitteratur produceras, distribueras och konsumeras i samhället. Digitaliseringens och teknikutvecklingens betydelse för den samtida litteraturens villkor och möjligheter behandlas också. Kursens syfte är att ge den blivande svenskläraren en förmåga att söka upp den samtida litteraturen, kritiskt granska dess existensvillkor och potential att användas i undervisning på olika sätt. Fältstudien i kursen redovisas skriftligt och består i att studenten enskilt söker upp ett sammanhang i den samtida litterära offentligheten (utanför skolan), genomför ett besök där och sedan redogör för detta sammanhang med anknytning till kursens litteratursociologiska utgångspunkter.

I *Introduktion till litteraturvetenskapen och litteraturämnets didaktik* (LIA009), termin 7, utvecklar studenten grundläggande färdigheter i epik-, lyrik- och dramatanalys. Undervisningen sker genom omväxlande föreläsningar och övningar i grupp. I kursen ingår också en presentation av ämnet litteraturvetenskap och dess historia samt ett moment med litteraturvetenskapligt skrivande. Det senare är ett led i progressionen i akademiskt skrivande i programmet (se del 1. Utbildningsvetenskaplig kärna om programövergripande arbete med akademiskt skrivande). Studenten genomför under kursen en fältstudie på sin övningsskola som fokuserar på skolans läsmiljö och potential för litteraturundervisning (finns skolbibliotek, skolbibliotekarie, klassuppsättningar, litteratur på olika språk, läsplatser etc.). I fältstudien ska studenten undersöka skolans förutsättningar utifrån genus, etnicitet och klass. Ett annat ämnesdidaktiskt inslag utgår från forskning om svensklärarytbildning och lärarstudenters attityder till, och erfarenheter av, litteratur och läsning.

De två litteraturhistoriska kurserna i termin 7 är inriktade på att ge en övergripande bild av skönlitteraturens historia samt av olika litteraturteoretiska perspektiv på äldre skönlitteratur. Begrepp som avhandlas är t.ex. kanon, interkulturalitet, interartialitet (LIA011) och genus, etnicitet, klass (LIA016). I de litteraturhistoriska kurserna ingår relativt omfattande läsning av skönlitteratur. I *Litteraturvetenskap – historiska perspektiv I* (LIA011) läses litteratur från antiken fram till och med 1600-talet, och i *Litteraturvetenskap – historiska perspektiv II* (LIA016) fortsätter man med litteraturen från 1700-talet fram till ungefär 1950-talet. Till detta

kommer läsning av litteraturhistoria och vetenskapliga artiklar. I båda kurserna finns fältstudier som genomförs i samarbete med studenternas övningsskolor. I *Litteraturvetenskap – historiska perspektiv I* (LIA011) går studenten ut till övningsskolan och undersöker om och i så fall hur den äldre litteraturen behandlas i svenskämnets undervisning. Studentens handledare kan vara behjälplig, men studenten måste även göra egna observationer. Frågor som studenten kan ställa är t.ex.: Hur stor vikt läggs generellt vid den äldre litteraturen? Och anläggs ett genusperspektiv? Uppmärksammas den utomeuropeiska äldre litteraturen? Redovisningen sker skriftligt, individuellt och ska knyta an till kursens litteraturdidaktiska kurslitteratur. Fältstudien i *Litteraturvetenskap – historiska perspektiv II* (LIA016) är starkt knuten till litteraturdidaktisk forskning och utgår från läsning och diskussion av Albert Camus roman *Främlingen*. Studenterna läser och diskuterar delar av Birgitta Bommarcos avhandling *Texter i dialog. En studie i gymnasieelevers litteraturläsning*, bland annat kapitlet som behandlar Camus roman. Detta sker vid ett seminarium i kursen. Fältstudien går sedan ut på att undersöka hur de didaktiska frågor som aktualiseras i Bommarcos studie hanteras i den egna övningsskolans litteraturundervisning. Även denna fältstudie redovisas skriftligt, individuellt.

I den avslutande kursen i termin 7, *Litteraturvetenskap – tematiska perspektiv* (LIA017) studeras skönlitteratur från olika genrer, språkområden och tider. Skönlitteraturen läses under tre tematiska rubriker: "kärlekens uttryck", "människan, naturen, tekniken" och "det personliga och det politiska". I samarbete med en högskolebibliotekarie ges undervisning och handledning i litteratursökning, och studenten skriver en analys av något verk inom något av dessa teman där han eller hon knyter an till en relevant vetenskaplig text. Fältstudien i denna kurs består i att studenten utarbetar en tematisk undervisningsplan. Det ska vara en konkret tematisk planering som konstrueras med visst stöd av handledaren på övningsskolan. Att en verksam lärare ger respons på studentens planering framstår som en viktig lärandesituation.

Under termin 10 läser studenten tre kurser i ämnet på avancerad nivå. Först på terminen ligger två kurser med genrehistoriskt fokus: *Lyrik och drama* (LIA019) samt *Roman och novell* (LIA018). Dessa kurser kommer sannolikt att flyttas till termin 8 i och med den ovannämnda föreslagna ändringen av programschemat, och som bör ge en kvalitetsvinst för både programmet i stort och litteraturvetenskapen. Dels blir den litteraturvetenskapliga delen i utbildningen mer samlad – till terminerna 6, 7 och 8. Dels har studenten genomfört alla sina ämnesstudier (utom det självständiga arbetet i svenska) när han eller hon i termin 10 går ut på sin sista, tio veckor långa VFU-period. De genrehistoriska kurserna ligger sent i utbildningen och studenten har vid det här laget genomfört många fältstudier och VFU-perioder. För att studenten ska få möjligheter att fördjupa sig i mer teoretisk litteraturdidaktik har fältstudierna ersatts med läsning av hela litteraturdidaktiska verk. För närvarande läses i kursen *Lyrik och drama* (LIA019) Louise M. Rosenblatts *Literature as Exploration* och i kursen *Roman och novell* (LIA018) läses Anders Öhmans bok *Litteraturdidaktik, fiktioner och intriger*. Dessa två verk står i vissa avseenden i ett intressant spänningsförhållande till varandra och utgör därför en bra och engagerande fördjupning i litteraturdidaktiska teorier och strömningar. I LIA019 ska studenten i en hemtentamen kunna redogöra för Rosenblatts transaktionsteori och även kunna diskutera och värdera den i relation till egna erfarenheter från fältstudier och VFU.

Till skillnad från kurserna i svenska språket har samtliga kurser i litteraturvetenskap i ämneslärarprogrammet någon form av samläsning. I alla kurser utom *Examensarbete i litteraturvetenskap* (LIA021) sker samläsning med annat program/fristående kurs. I den nämnda uppsatskursen sker samläsningen med motsvarande uppsatskurs i svenska språket, det vill säga en samläsning inom programmet (se vidare under examensmål 2 nedan). Samläsningen sker i grunden av pedagogiska skäl men har även stora pedagogiska fördelar – t.ex. är det ofta mycket lärorikt för de inblandade när studenter med skilda bakgrunder, erfarenheter och mål med studierna får diskutera med varandra – men innebär ibland även utmaningar. I termin 6 läser till exempel lärarstudenterna sin första kurs i litteraturvetenskap (*Litteratur och samtid*, LIA008) tillsammans med studenter som läst en och en halv termin litteraturvetenskap tidigare. Det krävs en hel del planering från den undervisande lärarens sida, och en utvecklad pedagogisk kompetens, för att på ett bra sätt kunna hantera denna påtagliga skillnad i

bakgrundskunskaper mellan studentgrupperna. De båda grupperna har delvis skilda undervisnings- och examinationsmoment.

De ökande kraven på kompetens i världslitteratur och olika, icke-västerländska kulturers litteratur har varit svåra att tillgodose fullt ut än så länge i de litteraturvetenskapliga kurserna. Något enstaka samtida, icke-västerländskt verk läses. Världslitteratur diskuteras även i kursen *Litteratur och samtid*, men då ur ett samtida och litteratursociologiskt perspektiv. I den kursen sker ett samarbete med tidskriften *Karavans* redaktör, som alltid deltar som gästföreläsare. Kanonfrågor tas särskilt upp och problematiseras utifrån mångfaldsperspektiv i kursen *Historiska perspektiv I* (LIA011).

Ungdomslitteraturen har inte någon egen kurs inom programmet, utan integreras i de andra kurserna (finns som lärandemål i kursen LIA016). Risken är att denna genre kommer lite i skymundan, samtidigt som det finns goda skäl att inte läsa den typen av litteratur uttryckt ur sitt samhälleliga och historiska sammanhang. (Jämför med hur man tidigare hade kurser i så kallad "kvinnolitteratur", men numera snarare ser till att uppmärksamma såväl kvinnliga som manliga författarskap i samma mån i ett sammanhang.)

Sammanfattningsvis anser ämneskollegierna i svenska språket och litteraturvetenskap att utformningen av kurserna gör det möjligt för studenterna att tillägna sig både breda och djupa kunskaper i de ämnesområden som det är av avgörande betydelse att en svensklärare behärskar för att fungera bra i sin yrkesutövning. Den största utmaningen kollegierna har identifierat är att i undervisningen försöka hantera att studenterna läser olika inriktningar, vilket medför att den stora majoriteten av studenterna läser betydligt mer språk- och litteraturvetenskap, inklusive dessa ämnens didaktik, än den lilla grupp studenter som har samhällskunskap i sin inriktning gör. En annan utmanande sak som måste hanteras är att en del under termin 1 förvärvat kunskap är vilande hos studenterna då de återvänder till ämnet svenska under termin 6. Dessutom ställer samläsning med studenter som läser andra program eller fristående kurser krav på systematisk planering av undervisningsmoment och examinationer som tillgodoser de olika studentgruppernas behov på bästa sätt. Inom ämneskollegierna förs en kontinuerlig diskussion som fokuserar samordning, progression, repetition och gruppanpassade undervisningsformer inom ämneslärarutbildningen. Diskussionen tas vidare till programkollegiet och programledningen. Det råder konsensus om att fortsatta satsningar av kvalitetshöjande karaktär behövs.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

- 2. Visa fördjupad kunskap om vetenskapsteori samt kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, och visa kunskap om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen.*

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utvecklingsområden samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel. Om detta redogörs för i del 1 gör en hänvisning.

Studenterna tillägnar sig ett kunskapssökande och utforskande förhållningssätt genom ett flertal återkommande inslag i utbildningens kurser. Med undantag för kurserna under termin 10 har samtliga kurser i svenska språket och litteraturvetenskap fältstudieuppgifter som en del av examinationen, där ett av syftena är att knyta teori och praktik närmare varandra. Inom ramen för dessa genomför studenterna forskningsliknande uppgifter, i de allra flesta fall i samarbete med sin övningsskola, som innebär att de tränar vetenskaplig problematisering och metod. Fältuppgifterna kan t.ex. innebära att studenten genomför en intervju- eller enkätstudie, planerar, genomför och utvärderar en lektionssekvens eller att hon eller han genomför en auskultation. Resultaten av fältstudierna diskuteras av studenterna i relation till kurslitteratur och sprids muntligt och skriftligt till medstudenter på den aktuella kursen. (Hur utbildningen möjliggör för studenten att visa kunskap om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet beskrivs även i del 1 samt under examensmål 3 och 4 i denna text.)

Många av kurserna i svenska behandlar olika aspekter av akademiskt läsande och skrivande. Studenten får också öva och ta del av utförlig respons på sådant skrivande, t.ex. då fältstudierapporter och hemtentamina utformas och bedöms. Likaså uppmärksammas innehållet i och strukturen hos vetenskapliga texter som ingår i kurslitteraturen, genom presentationer och diskussioner av forskarnas metoder samt av artiklarnas disposition och struktur. Ett ledord för undervisningen är att synliggöra kännetecknen för vetenskapligt skrivande, i synnerhet i svenska språket och litteraturvetenskap, för studenten. I många kurser i svenska språket finns också ett lärandemål som handlar om att studenten ska kunna skriva vetenskapligt och uppvisa ett vetenskapligt förhållningssätt. Dessa mål avspeglar också en progression, där kraven på studenten successivt höjs. Denna progression kan dock med fördel förtydligas och förstärkas ytterligare, både inom ämnet svenska språket och i programmet i sin helhet. I detta syfte ska en arbetsgrupp med bl.a. programföreträdaren, ämnesföreträdare, inriktningsföreträdare och skrivpedagoger i juni 2019 lämna konkreta förslag till hur samordningen av undervisningen i akademiskt läsande och skrivande mellan olika ämnen och inriktningar ytterligare kan förbättras, samt hur kvaliteten i skrivundervisningen kan förstärkas också på andra vis.

En diskussion som pågår i kollegierna är att formulera nya lärandemål som ännu tydligare anknyter till vetenskapsteori eller forskningsmetod i någon eller några av kurserna i svenska språket respektive

litteraturvetenskap, utöver lärandemålen i kurserna i självständigt arbete. Att sådana lärandemål inte redan finns beror dels på att akademisk utbildning per definition ständigt håller vetenskapliga perspektiv levande i undervisningen och kursinnehållet, varför ett lärandemål hittills inte ansetts nödvändigt, dels på att studenterna läser en kurs i teori och metod (OAU013) i den utbildningsvetenskapliga kärnan under termin 8 (se vidare del 1, i synnerhet under examensmål 2). Det finns också ett formaliserat samarbete mellan kursansvarig för nämnda kurs och undervisande lärare som är verksamma i programmets alla kurser i självständigt arbete. Detta manifesterar sig framför allt i att medarbetare som handleder självständiga arbeten deltar i UVK-kursen, genom att informera om vad som kännetecknar självständiga arbeten i det egna ämnet samt genom att läsa och ge utförlig respons på de pilotstudier till det framtida självständiga arbetet som genomförs i kursen.

Vad gäller det självständiga arbetet finns det två olika kurser, en i svenska språket (SVA412) och en i litteraturvetenskap (LIA021). Kurserna organiseras och genomförs alltid gemensamt av två kursansvariga, en språkvetare och en litteraturvetare. En av kollegiet för litteraturvetenskap upplevd nackdel med samläsningen är att studenterna lätt uppfattar studier av skönlitterära texter, med tolkning som metod, som udda. Forskningsmetoderna intervju, enkät och observation – som har en mycket stark ställning inom samhällsvetenskaperna, men som också överlag fungerar bättre i språkvetenskapliga än i litteraturvetenskapliga arbeten – är redan i den ovannämnda forskningsmetodkursen (OAU013) de metoder som introduceras i första hand. Denna problematik handlar alltså inte om en bristande jämvikt mellan kvalitativa och kvantitativa metoder, utan snarare om en obalans mellan textanalytiska studier och alla andra typer av studier. För att komma till rätta med denna obalans skulle textanalyser behöva ta en större plats i programmet generellt, och i synnerhet i OAU013.

Fördelarna med samläsning överväger dock: Den bidrar starkt till att de båda ämneskollegierna – och studenterna, att döma av skriftliga och muntliga kursvärderingar – får en gemensam syn på vad kopplingen till svenskämnets didaktik innebär när man skriver ett självständigt arbete. Studenten ser att det självständiga arbetet är inriktat mot skolämnet svenska som helhet, och kan ganska fritt formulera sitt undersökningsämne, utan att behöva ta hänsyn till en (akademisk) uppdelning i två ämnen. Studenten har därför bl.a. möjlighet att formulera en frågeställning som befinner sig i gränslandet mellan de två ämnena. Först när studenten har formulerat sitt uppsats-PM avgörs om det är lämpligast med en språkvetare eller litteraturvetare som handledare.

Alla självständiga arbeten skrivs individuellt. Detta är resurskrävande men kvalitetsförstärkande, då det säkerställer att varje student som avslutar kursen med godkänt betyg verkligen har nått lärandemålen.

Som en följd av de nya skärpta behörighetskraven (ett utvecklingsarbete som skedde 2017) mellan terminerna i programmet har i dag nästan alla studenter som skriver sina självständiga arbeten i svenska på avancerad nivå redan skrivit och klarat av sitt arbete i sitt andra ämne på grundnivå (gäller engelska och svenska som andraspråk). En utmaning är dock det faktum att studenter med ämneskombinationen svenska-samhällskunskap skriver sitt första självständiga arbete i svenska och först terminen efter (termin 11) i samhällskunskap. De lärare som ansvarar för kursen i självständigt arbete i svenska måste ta hänsyn till detta. I dagsläget manifesterar lärarna sin medvetenhet om detta främst i sitt sätt att tala med studenterna om kursinnehållet. Kompenserande åtgärder är dock under utveckling och går ut på att skapa extra, webbaserat undervisningsmaterial som i första hand vänder sig till studenter med kombinationen svenska-samhällsvetenskap, eller att ge campusförlagd extraundervisning som i första hand riktar sig till denna studentgrupp.

Undervisande lärare har konstaterat att kvalitativa forskningsmetoder överväger när studenterna genomför sina självständiga arbeten, låt vara att en hel del uppsatsstudenter hos vilka den kvalitativa ansatsen dominerar ändå kombinerar denna med en kvantitativ analys av något slag. Att kombinera flera metoder uppmuntras av kursansvariga och handledare. Valen av metod, som på aggregerad nivå inte är helt tillfredsställande, kan nog till viss del förklaras av att de kursansvariga hittills har avrått från kvantitativa enkätstudier med hänvisning till svårigheter att få tag i tillräckligt många informanter (lärare). Studenter som ändå har använt metoden enkät har dock visat att det nog inte har funnits någon stark grund för dessa

farhågor. Från och med VT19 kommer de kursansvariga att upphöra med att framhålla de kvalitativa metoderna framför de kvantitativa. Tvärtom kommer de att erbjuda de studenter som vill använda en kvantitativ metod mer stöd, t.ex. genom att ta hjälp av en expertkollega från ett annat ämne. Ett annat nytt inslag i programmet som bör kunna få fler uppsatsstudenter att använda kvantitativa metoder är att korpuslingvistik höstterminen 2018 introduceras i programmet (i *Svenska språket förr och nu*, SVA420, termin 1), beskrivet både som ett möjligt didaktiskt verktyg i skolan och som ett forskningsverktyg, t.ex. vid skrivande av ett självständigt arbete.

Programmets kurser som helhet ger studenten god förberedelse inför hennes eller hans förutsättningar att skriva ett självständigt arbete baserat på en kvantitativ metod. Studenten får kontinuerligt ta del av och ges möjlighet att diskutera en stor mängd forskningsresultat, baserade på en mycket bred palett av insamlings- och analysmetoder. Att påfallande många studenter väljer att intervjua lärare när de ska utföra sitt självständiga arbete, nästan oberoende av ämnesområde, kan bero på att de väljer att göra som de flesta tidigare studenter har valt att göra. Att få större variation i valen av metod, och metoder som är optimala utifrån uppsatsens ämne, kräver ännu mer undervisning om teori och metod från undervisande lärare i alla kurser. En annan åtgärd som diskuteras kollegialt är att arbeta mer med väl valda, redan skrivna uppsatser i förebildligt syfte i kurserna i självständigt arbete.

Bedömningskriterierna som tillämpas för självständigt arbete i svenska och litteraturvetenskap är likadana och har utarbetades i samarbete mellan fem svenska lärosäten (Pentaplusteamet). Kriterier finns för grundnivå och avancerad nivå, men det är de senare kriterierna som används i dessa kurser eftersom alla studenter skriver på avancerad nivå.³ Bedömningskriterierna presenteras för studenten i ett särskilt avsnitt i slutet av den för de båda kurserna gemensamma studiehandledningen, under rubrikerna: A) Problematisering, syfte och förankring i tidigare forskning; B) Forskningsuppgiften; C) Analys och resultatredovisning; D) Diskussion och slutsatser; E) Ventiler och F) Helhet. Kriterierna gäller för betyget Godkänd och därefter anges vilka ytterligare krav som gäller för betyget Väl godkänd. Studenterna uppmanas att läsa kriterierna i början av kursen; handledaren har möjlighet att aktualisera kriterierna i handledningsprocessen och framförallt har examinator till uppgift att använda kriterierna vid betygssättningen av det färdiga arbetet, samt när betyget ska motiveras för studenten. Kriterierna används även om handledaren och examinatorn behöver diskutera sig fram till en samsyn beträffande bedömningen av ett enskilt arbete. Avdelningen för språk och litteratur anordnar också handledarkollegier minst en gång per termin, där enskilda arbetens kvalitet ibland diskuteras, med utgångspunkt i betygskriterierna.

³ Ämnet svenska som andraspråk använder kriterierna för grundnivå, medan ämnet engelska har egna, liknande kriterier för det självständiga arbetet på grundnivå. Kriterierna för grundnivå används även inom grundlärarutbildningarna F-3 och 4-6 eftersom studenter i de programmen kan välja att skriva självständigt arbete i svenska på båda nivåerna.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

3. *Visa fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen, ämnesområden och ämnesdidaktik.*

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utvecklingsområden samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel. Om detta redogörs för i del 1 gör en hänvisning.

I kurserna i självständigt arbete i svenska (SVA412, LIA021) får studenten kombinera olika teoretiska perspektiv med någon form av skolanknutna empiriska data. Som en bakgrund till studentens studie eller som en del av syftet finns alltid också didaktiska frågeställningar eller ett didaktiskt perspektiv på undervisning. Ett syfte med det självständiga arbetet är att med vetenskapliga metoder belysa yrkesverksamheten på fältet och i förlängningen bidra till att också vidareutveckla verksamheten. Studenten tränas i att läsa om vetenskapliga teorier och tidigare empirisk forskning, för att sedan kunna knyta detta till en skolpraktik, en praktik som är i ständig rörelse. Förmågorna att kunna förstå och hänvisa till forskning samt kontinuerligt ompröva den teoretiska förståelsen av den egna verksamheten kännetecknar också en lärare eller skolledare som förmår bidra till en positiv skolutveckling. Kursen ger därför studenten verktyg för att kunna agera i olika utvecklings- eller forskningssammanhang efter utbildningen. I någon mån bidrar studenternas självständiga arbeten också till kunskapsutvecklingen i språkvetenskapliga, språkdidaktiska, litteraturvetenskapliga och litteraturredaktiska ämnen.

Ett annat moment som kan framhållas vad gäller att ge studenterna förutsättningar att förhålla sig kritiskt reflekterande till forskningsresultat och skolverksamheten är fältstudierna, där studenten tränas i att se, diskutera, kritiskt värdera och på andra sätt förhålla sig till tillämpningen av de ämnesdidaktiska aspekter som aktualiseras i ämnets olika kurser. Som ett exempel kan studien i *Introduktion till svenska språket för ämneslärare* (SVA032) framhållas. Här ska studenterna i grupp observera ett eller flera undervisningstillfällen i ämnet svenska med hjälp av en dubbellogg för att därigenom kunna kartlägga utbildningsmiljön vad gäller t.ex. hur man kommunicerar i klassrummet. Därefter ska en lärare intervjuas med utgångspunkt i studenternas intryck av observationerna. Sedan ska de också intervjua en elev för att även få hans eller hennes perspektiv på svenskämnet, beträffande t.ex. läsning, skrivande eller muntligt kommunikation i klassrummet. Ett av syftena med studien är att studenten ska bilda sig en egen uppfattning om hur allmän- och språkdidaktiska frågor som de läser om och diskuterar under kursen kommer till eller skulle kunna komma till konkreta uttryck i skolan. I en annan fältstudie, i *Retorik för lärare* (SVA026), under termin 6, ska några elever på övningskolan intervjuas om sina erfarenheter av och synpunkter på muntliga framträdanden. Instruktionen medger ett ganska stort utrymme för studenten att själva utforma intervjufrågorna. Vidare ska studenten utforma ett förslag till hur retorik skulle kunna utnyttjas av lärare –

i endast svenskämnet eller i samverkan med ett eller flera andra ämnen – som ett medel för att ge samtliga elever, oavsett social och språklig bakgrund möjlighet att komma till tals på ett rättvisande, utvecklande och framgångsrikt sätt i skilda sammanhang, såväl i som utanför skolan.

Det finns också en tydlig progression i fältstudierna (se även under examensmål 1 och 4): Avseende kurserna i svenska språket ägnar sig studenten under termin 1 i första hand åt att observera och intervjua lärare och elever samt åt att planera undervisning. Under termin 6 får studenten i stället i högre grad omsätta förvärvade didaktiska kunskaper i praktiken genom att bl.a. iscensätta undervisningspass inom något moment i svenska och ge muntlig respons till en elev som har skrivit en text. Inom litteraturvetenskap får studenten i den första kursen (termin 6) genomföra en fältstudie utanför skolan för att upptäcka den litterära institutionen i stort. Sedan i termin 7 närmar studenterna sig skolan, först genom att göra ett undersökande "reportage" om den egna övningsskolan som läsmiljö, en sorts inventering av förutsättningarna för litteraturundervisning. I nästa kurs fokuseras hur den äldre litteraturen behandlas på övningsskolan i svenskundervisningen. Därefter kommer en fältstudie som kombinerar praxisnära forskning med studier på övningsskolan avseende hur romangenren används samt hur vissa litteraturdidaktiska frågor som tas upp i kursen projiceras på övningsskolans verksamhet. Därefter avslutas termin 7 med en tematisk fältstudie, där studenten föreslår ett upplägg för undervisning.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

- 4. Visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för den verksamhet i övrigt som utbildningen avser.*

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utvecklingsområden samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel. Om detta redogörs för i del 1 gör en hänvisning.

Ämnesdidaktiska och i viss mån även metodologiska inslag finns i de flesta av programmets kurser i svenska. Dessa syns i synnerhet i kursernas fältstudieuppgifter som vanligen utförs med nära koppling till verksamheten på övningskolorna, men även i kursernas ämnesteoriska studier finns tydliga didaktiska perspektiv. Ett exempel på ämnesdidaktiska inslag, inklusive metodik, i kurserna i svenska språket kan hämtas från momentet textanalys. I programmets introduktionskurs (SVA032) lägger de undervisande lärarna en grund till en förståelse för texters struktur och för vad skrivande i olika sammanhang och inom olika genrer ställer för krav genom att föreläsa om bl.a. textanalys, textgenrer, SFL, genrepedagogik, skrivprocessen, skrivteorier, responsgivning, vetenskapligt skrivande, grammatik samt språkutveckling hos en- och flerspråkiga elever. Studenten får även analysera, bedöma och ge respons på elevtexter från gymnasiet, både som en gruppövning inom ramen för ett obligatoriskt seminarium och som en individuell övning, som en del av kursens hemtentamen. De analysmodeller och -verktyg som studenten använder i kursen baseras på tidigare empirisk textforskning samt på vetenskapliga teorier om läsning och skrivande. Vad gäller bedömningen av elevtexter spelar matriser som har använts för tidigare nationella prov en central roll. Under kursen får dock studenten också läsa och diskutera en vetenskaplig artikel som problematiserar all användning av matriser då texter ska bedömas och i stället framhåller den enskilda lärarens professionellt utvecklade, holistiska omdöme som det främsta, mest rättssäkra bedömningsverktyget. Utöver att exemplifiera vetenskapliga texters språk och struktur använder de undervisande lärarna artikeln också i syfte att försöka understödja studentens självständiga, kritiska tänkande.

Som framgår av kursnamnet handlar även kursen *Språkbeskrivning och textanalys för ämneslärare* (SVA120, 7,5 hp), termin 6, i hög grad om textanalys. Men det rör sig om en tydlig fördjupningskurs med både bredare och djupare innehåll. Vidare är det en kurs som tydligt befinner sig i skärningspunkten mellan empirisk ämnesforskning och skolans praktik. Här används teorier om texter, grammatik, skrivande, responsgivning med mera för att studenten under undervisande lärares ledning ska kunna utföra en mycket stor mängd praktiska övningar där hon eller han tränas i att ur olika aspekter analysera och jämföra autentiska texter, nästan uteslutande i form av elevtexter. Studenten får även föra en stor mängd olika språkdidaktiska diskussioner i hög grad utifrån samma texter. I denna kurs får studenten inte bara möta många fler

textanalysverktyg än under introduktionskursen (SVA032), utan också sådana som är mer avancerade och som kräver mer av den som analyserar, såväl tidsmässigt som avseende teoretiska kunskaper. Som ett exempel på hur kraven höjs kan nämnas att studenterna nu inte bara blir orienterade om SFL som under introduktionskursen, utan ska klara av att i grupp genomföra en SFL-analys av en elev- eller sakprosatext. Ytterligare en skillnad mot introduktionskursen är att fördjupningskursen innehåller både teorier om multimodal textanalys och praktiska gruppövningar i att utföra detsamma.

Också vad gäller momentet att lära sig att formativt och summativt bedöma elevtexter och ge adekvat respons till skribenten, finns en tydlig progression vad gäller både teoretiska perspektiv och det praktiska hantverket om man jämför introduktions- (SVA032) med fördjupningskursen (SVA120). Fältstudien som görs under den senare kursen handlar nämligen om att dels ge muntlig respons till en elev på den egna övningsskolan som har skrivit en text i ämnet svenska inom den ordinarie skolverksamheten, dels muntligt och skriftligt reflektera över responsgivningen, som ska spelas in, på ett självkritiskt sätt och med utgångspunkt i kurslitteraturen. Utöver mer allmänna resonemang om textanalys, bedömning och respons, tar litteraturen i fördjupningskursen upp ämnen såsom flerspråkighet, genus, normkritik och (andra) mångfaldsfrågor, samt belyser vad dessa har för betydelse när det gäller att bedöma och ge respons på elevtexter, samt vid annan skrivundervisning. Momentet responsgivning i introduktionskursen (som även behandlas under examensmål 1 ovan) är inte lika omfattande, inte fullt lika starkt förankrat i teorier och empirisk forskning samt saknar den muntliga komponenten.

Ytterligare en kurs från programmets sjätte termin som ska tas upp här är *Retorik för lärare* (SVA026). Också detta är en fortsättningskurs, eftersom studenterna får en introduktion till retorik och muntlig framställning i skolan redan i programmets introduktionskurs (SVA032). Däremot har det inte funnits något större utrymme för studenterna att träna sin egen muntliga förmåga under termin 1, förutom vid redovisningen av fältstudierna. I *Retorik för lärare* är det annorlunda. Ett av kursens examinerande moment (ÖVN1) består nämligen av praktiska övningar som ska genomföras i eller utanför lärosalen. De två sista uppgifterna senaste gången kursen hölls (VT18) innebar att studenten skulle hålla ett argumenterande tal om retorikens betydelse för alla lärare oavsett inriktning respektive genomföra en analys av ett valfritt tal. I båda fallen filmades studenten för att han eller hon skulle bli medveten om sitt sätt att tala och framträda. Respons på varandras framträdanden gavs direkt av kurskamraterna (halv kursgrupp) under lektionen. Sedan fick studenterna länkar av kursläraren till sina båda framträdanden. Ingen ytterligare uppföljning av inspelningarna gjordes däremot. Det finns alltså en risk att några studenter inte alls tittade på inspelningarna och drog nytta av dem. Detta ses därför som ett utvecklingsområde där ytterligare en deluppgift tillförs ÖVN1 VT19. Då ska studenten reflektera över sina egna framträdanden. Även med sin nuvarande utformning ger dock ÖVN1 studenten en viss träning i lärar- och ledarrollen. En hel del studenter har också i kurs- och programutvärderingar poängterat att denna kurs, och särskilt ÖVN1, är mycket värdefull för dem då de ska genomföra sina VFU-kurser. Det har därför framförts önskemål om att kursen borde flyttas till termin 1. En sådan ändring av utbildningsplanen förbereds.

Integrerat i kurserna i litteraturvetenskap förekommer en del litteraturdidaktisk, praxisnära forskning som diskuteras i särskilda seminarier med studenterna. Alla lärarstudenter (och förskollärostudenterna) på MDH deltar också i organiserade boksamtal tidigt inom sitt utbildningsprogram. Detta följs upp senare i programmen med seminarier och kurslitteratur om hur boksamtal kan användas som en undervisningsmetod. Vad gäller ämneslärarutbildningen hålls boksamtal redan i programmets första kurs (SVA032). Boksamtalet är obligatoriskt genom att varje student förväntas skriva en reflektionstext om sitt eget deltagande i samtalet. Detta dokument aktualiseras sedan igen i termin 10 i kursen *Roman och novell* då studentens egen roll som ledare och organisatör av boksamtal i gymnasiet behandlas. Kollegiet ser detta arbete med att introducera boksamtal som ett exempel på metodik i svenskämnet, som även är tillämpligt i andra ämnen, vid läsning av faktatexter. Genom att studenten gjorts uppmärksam på och själv fått delta i boksamtal tidigt i utbildningen kan hon eller han under sina VFU-perioder skaffa sig insikter och vissa färdigheter i boksamtal för att sedan i termin 10 vara beredd att självständigt genomföra och kritiskt bedöma boksamtal.

I Introduktionskursen i svenska (termin 1) sker alltså ett samarbete mellan ämnet svenska språket och ämnet litteraturvetenskap i och med boksamtalet. Ytterligare ett samarbete mellan lärare i de båda ämnena ska börja VT19 i den litteraturvetenskapliga kursen *Lyrik och drama* (avancerad nivå, termin 10). Där kommer samarbetet att handla om analys och bedömning av samt respons på skönlitterära elevtexter. Ett syfte med samarbetet i olika kurser är att visa studenterna hur svenskämnets didaktik är en helhet, men med flera delar (språkidaktik, litteraturdydidaktik). Eftersom dessa delar är relaterade till olika akademiska ämnen finns det, om man inte är uppmärksam, ständigt en risk för att delarna hålls isär onödigt mycket i lärarutbildningar, vilket inte alls ligger i linje med det i hög utsträckning integrerade skolämne som utgör en lärares verklighet.

De flesta fältstudier i svenska språket och litteraturvetenskap innehåller tydliga ämnesdidaktiska och/eller metodiska inslag. Kursen *Grammatik och semantik* (SVA023), termin 6, kan få exemplifiera detta. I denna fältuppgift får studenterna kombinera teori och praktik genom att undersöka antingen hur grammatik kan tillämpas i undervisningssammanhang eller hur grammatik synliggörs och behandlas i läromedel i svenska i gymnasiet eller grundskolan. Studenterna, som arbetar i par, får välja en av fem olika uppgifter: två olika varianter av att hålla en (simulerad) lektion om grammatik för elever, två olika varianter av att observera hur elever använder grammatiska begrepp för att diskutera texter, eller en egen analys av ett grammatikläromedel. Uppgiften ska sedan redovisas muntligt i par och skriftligt individuellt, där ett krav för godkänt är relevanta hänvisningar till kurslitteraturen.

Tillämpning av svenskämnets didaktik sker givetvis också inom VFU. Detta kommer delvis till uttryck i den första kursen, VFU-1 (OAU192) under termin 2, men här ligger dock fokus i högre grad på UVK-kursernas innehåll. Lärandemålen i denna kurs har ingen konkret koppling till studentens ämneskunskaper och deras didaktiska tillämpning, även om dessa kan anas i lärandemål 4: *Studenten ska kunna leda och utvärdera pedagogisk verksamhet i syfte att skapa ett gott lärandeklimat*. I VFU-2 (OAU197) under termin 5 blir tillämpningen av svenskämnets didaktik däremot tydligare. Lärandemål 3 säger att studenten ska kunna *utifrån de ämnesteoretiska kurserna identifiera och välja innehåll för verksamheten i syfte att främja skolans undervisning*. I VFU-3 (OAU201) under termin 8 syns en tydlig progression jämfört med de tidigare kurserna beträffande motsvarande lärandemål: *Studenten ska kunna utifrån fördjupade ämneskunskaper och ämnesdidaktiska kunskaper och identifierade faktorer välja innehåll för verksamheten i syfte att utveckla sin undervisning*. Det är framför allt i denna VFU-kurs som studenten fortlöpande får möjlighet att göra ämnesdidaktiska och metodologiska tillämpningar. Dessutom diskuteras didaktiska och metodologiska frågor i trepartssamtalet mellan kursläraren från högskolan, studenten och handledaren i samband med VFU-besöket som görs under varje VFU-period. Detta samtal tar sin utgångspunkt i den undervisning som kursläraren observerat, men även andra didaktiska och metodologiska perspektiv kan aktualiseras för att studenten ska fördjupa sin medvetenhet om hur utbildningens ämnesinnehåll – t.ex. ett didaktiskt resonemang eller en konkret undervisningsmetod som har behandlats i någon eller några av kurserna i svenska – ska kunna tillämpas i undervisningen i skolan.

Sammanfattningsvis får studenten inte bara tillämpa sina kunskaper i svenskämnets didaktik, inklusive metodik, under sin VFU, utan också inom ramen för flera andra kurser i svenska. De fältstudier där studenterna får träna sig i att undervisa spelar här en viktig roll. Studenterna får emellertid använda didaktiska insikter och undervisningsmetoder de har tillägnat sig också i en rad andra sammanhang, t.ex. i kursmoment som handlar om retorik, bedömning, responsgivning, skrivprocesser och boksamtal. Ett utvecklingsområde ämneskollegierna i svenska språket och litteraturvetenskap har identifierat – och som även brukar lyftas fram av flera studenter i den årliga programutvärderingen – är att samordningen mellan VFU, UVK och ämneskurserna skulle behöva förstärkas ytterligare, så att studenten får ännu bättre möjligheter att praktisera sina teoretiska kunskaper och teoretisera sina praktiska insikter. Denna samordning tror kollegiet bäst uppnås genom att frågan får ta ännu större utrymme under programkollegierna samt genom fler möten mellan skolhuvudmän, VFU-samordnare och undervisande högskolelärare. Fler möten mellan ämnes- och inriktningsföreträdare än vad som i dagsläget äger rum behöver också hållas, där sambanden och progressionen mellan kurser diskuteras. Företrädarna har börjat förbereda detta.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

5. *Visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling.*

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utvecklingsområden samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel. Om detta redogörs för i del 1 gör en hänvisning.

Detta examensmål kan, utöver kurser i svenska och litteraturvetenskap, härledas till VFU-1 (OAU192). Enligt ett av lärandemålen *ska studenten kunna leda och utvärdera pedagogisk verksamhet i syfte att skapa ett gott lärandeklimat*. Studenten planerar tillsammans med sin handledare vid övningsskolan när, var och hur han eller hon ska genomföra undervisning. I *Handbok för VFU* framgår hur mycket undervisningstid det ska finnas i varje kurs för att försäkra att studenterna verkligen får planera och genomföra undervisning så tidigt som möjligt i sin utbildning. Studentens första möte med den verksamhetsförlagda utbildningen sker på en 7–9-skola under termin 2. Under studentens första utbildningsår genomför studenten omväxlande sina fältstudier på denna grundskola respektive på en gymnasieskola, i syfte att han eller hon ska erhålla en bredare insikt om sin kommande yrkesprofession samt främja förståelsen av grundskoleelevers kunskaps- och utvecklingsnivå i relation till gymnasieskolans elever. Planen är att det gymnasium som studenten utför en del fältstudier på under läsåret 1 ska vara samma skola som hon eller han sedan har som sin fasta övningsskola fr.o.m. termin 3. Att organisera detta har dock ännu inte lyckats fullt ut, vilket har medfört att övergången från övningsgrundskolan till övningsgymnasieskolan har varit något mer besvärlig än nödvändigt för vissa studenter och handledare.

I VFU-3 (OAU201) finns följande lärandemål: *utifrån fördjupade ämnes- och ämnesdidaktiska kunskaper och påverkansfaktorer självständigt identifiera, välja samt utvärdera innehåll och metoder för verksamheten i syfte att utveckla sin undervisning*. Detta mål tränas fortlöpande under studentens VFU, där studenten både enskilt och tillsammans med sin handledare får välja innehåll och metoder för olika pedagogiska aktiviteter utifrån läroplan, olika påverkansfaktorer, samverka med andra yrkesroller inom skolan och lärande för hållbar utveckling. Tillsammans med handledaren reflekterar och diskuterar studenten sina val av innehåll och metoder. Vid det besök som genomförs av högskolans kurslärare diskuteras hur studenten har lyckats med sin planering och sitt genomförande av undervisningen. Utgångspunkten för detta samtal är den observation som högskolans kurslärare gjort i relation till olika didaktiska, metodologiska och teoretiska perspektiv gällande svenskämnet.

Utöver de verksamhetsförlagda kurserna säkerställer också fältstudierna i svenska språket och litteraturvetenskap att studenten upprätthåller en tät kontakt med sin övningsskola i allmänhet och sin

handledare i synnerhet. Studenten får i olika kurser utföra uppgifter, som oftast har en mycket stark koppling till det examensmål som avhandlas här. Vissa uppgifter utförs enskilt, andra i par eller i mindre grupper. I många fältstudier utvärderas undervisning – genom t.ex. observationer, intervjuer, läromedelsanalyser eller med stöd i kurslitteraturen – men det finns också flera exempel där studenterna, i samråd med handledaren och den undervisande läraren, ska planera och genomföra undervisning. Att studenten ska utveckla – eller åtminstone visa förmåga att utveckla – undervisning förekommer också. Ett exempel på detta finns i fältstudien i *Svenska språket förr och nu* (SVA420, termin 1). Här ska studenterna först höra en föreläsning och läsa kurslitteratur som handlar om språkhistoriens didaktik. Därefter ska de i grupp intervjua minst två svensklärare om hur de undervisar i språkhistoria samt ta del av deras undervisningsmaterial. I nästa steg ska gruppen utifrån kursinnehållet och egna funderingar vidareutveckla det lektionsupplägg som de har fått ta del av. Studenterna ska skriftligt motivera sitt vidareutvecklade undervisningsupplägg med hänvisning till bl.a. kurslitteraturen, men behöver däremot inte testa upplägget på elever. Sådana mer handfasta övningar i att undervisa förekommer däremot i fältstudier i kurser senare under programmet, både i svenska och i andra ämnen.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen värderingsförmåga och förhållningssätt i examensordningen.

Mål

6. Enligt UKÄ:s rekommendationer beskriver lärosätet måluppfyllelsen för det utvalda examensmålet i självvärderingens del 1.

Lärosätet har valt att beskriva, värdera och analysera ovanstående mål i del 1.

Utformning, genomförande och resultat

Jämställdhet

Bedömningsgrund:

Ett jämställdhetsperspektiv beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

Redogör för hur det säkerställs att studenterna uppnår den del av examensordningens mål som gäller jämställdhet, dvs. visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten. Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utvecklingsområden samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Ämneskollegierna i litteraturvetenskap och i svenska språket uppmärksammar alltid jämställdhetsperspektivet när litteraturlistor tas fram. Det gäller dels vilka skönlitterära verk i olika genrer och från olika tider som ska läsas i de olika kurserna och dels den vetenskapliga litteraturens uppmärksamhet på genusfrågor. Det är inte enbart jämställdhet i form av ungefär lika många manliga som kvinnliga forskare som beaktas, ett mål som brukar nås vid nästan samtliga kurstillfällen, utan även huruvida deras forskning har, eller utgår från, ett genusperspektiv.

I de litteraturvetenskapliga kurserna i programmet är det vanligt att frågor om jämställdhet och genus behandlas. Ett exempel är kursen *Litteraturvetenskap – historiska perspektiv I* (LIA011) där kanonfrågan diskuteras och belyses från olika perspektiv. Jämställdhet är ett givet sådant perspektiv: Vems normer och erfarenheter är det man utgår från då man utformar en litterär kanon? Vilka författares verk ingår i kanon? I kursens fältstudie undersöker studenten hur och om den äldre litteraturen behandlas i svenskundervisningen på den egna övningsskolan. En valbar frågeställning är huruvida det anläggs ett genusperspektiv på litteraturen. Kvinnliga författares villkor genom litteraturhistorien diskuteras också, såväl i de litteraturhistoriska kurserna som i kursen *Litteratur och samtid* (LIA008).

Vad gäller kurserna i svenska språket granskas material som används i övningar ur ett genusperspektiv. Det kan handla om att i möjligaste mån undvika t.ex. en kvantitativt sett väldigt sned könsbalans, tydligt uttryckta könsstereotyper eller värderingar av könen och beteenden som man relaterar till typiska, traditionella könsroller i bl.a. elevtexter eller exempelmeningar som analyseras textanalytiskt eller grammatiskt eller offentliga tal som analyseras retoriskt. I undervisningen i svensk språkhistoria i kursen *Svenska språket förr och nu* (SVA420) undviks däremot inte denna typ av material på samma systematiska sätt, eftersom ett syfte med den kursen är att studenten inte bara ska få en uppfattning om gångna tiders språkbruk, utan också om hur samhället såg ut, inkluderat ojämlika maktförhållanden mellan olika grupper. Inte heller i den sociolingvistiska kursen *Språkets sociala kontext* (SVA419) behöver ur jämställdhetssynpunkt ofördelaktiga material undvikas systematiskt, eftersom sådana kan vara utmärkta att analysera ur ett jämställdhetsperspektiv för att tydliggöra och diskutera hur man bör förhålla sig till de skillnader i levnadsvillkor eller kommunikativa villkor som finns mellan könen i dagens samhälle. Att belysa, diskutera och analysera patriarkala eller sexistiska strukturer är inte problematiskt, utan ses tvärtom som väl förenligt med lärandemål och examensmål. Det problematiska skulle vara om utbildningen medvetet eller omedvetet reproducerade sådana strukturer.

I *Språkets sociala kontext* återfinns också en årligt återkommande gästföreläsning av en mycket känd svensk genusinriktad språkforskare. Studenten får härigenom en inblick i såväl den genusinriktade språksociologins historia som det dagsaktuella forskningsläget inom detta forskningsfält. Gästläraren brukar också leda en diskussion kring vad det innebär att använda språket på ett könsneutralt sätt för att främja jämställdhet och inkludering. En annan kurs som innehåller ett genusperspektiv, denna gång avseende texter och skrivande, är *Språkbeskrivning och textanalys för ämneslärare* (SVA027). Här diskuteras bl.a. hur man som

lärare bör ge respons på och på andra sätt förhålla sig till elevtexter som kan uppfattas som problematiska ur ett jämställdhetsperspektiv. Också i retorikkursen (SVA026) faller det sig naturligt att behandla genus och jämställdhet. Vid det senaste tillfället som kursen gavs (VT18) valde både den undervisande läraren och flera studenter att presentera och analysera metoo-relaterade tal. En planerad kvalitetsstärkande åtgärd som säkerställer att jämställdhetsperspektiv tas upp också i fortsättningen är att skriva in det i kursplanen.

Ett utvecklingsområde som ämneskollegiet i svenska språket har identifierat är att arbeta mer systematiskt med jämställdhet gemensamt i hela kollegiet. Med undantag för granskningen av litteraturlistor bedrivs jämställdhetsarbetet i dagsläget i huvudsak av undervisande lärare inom ramen för enskilda kurser. Det vore önskvärt om en större del av ämneskollegiernas möten kunde ägnas åt att bevaka och diskutera jämställdhets- och mångfaldsfrågor. Ett sätt att säkerställa detta kunde vara att lägga till en fast punkt på mötesdagordningen.

Utformning, genomförande och resultat

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Bedömningsgrunder:

Utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs systematiskt upp. Resultaten av uppföljningen omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling, och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Lärosätet verkar för att studenten genomför utbildningen inom planerad studietid.

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utvecklingsområden samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

I självvärderingens del 1 beskrivs högskolans och UKK:s systematiska kvalitetsarbete. Nedan redogörs för vad som görs specifikt av undervisningsämnet svenska i detta avseende, samt vad gäller att ge stöd till studenten i att genomföra sin utbildning inom planerad studietid.

I ämnet litteraturvetenskap kompletteras de automatiskt generade enkäterna som genomförs i Survey & Report med egna kursutvärderingsenkäter som fylls i på pappersblanketter i slutet av varje kurs. En kursanalys görs och en sammanställning presenteras för studenterna via lärplattformen Canvas. Svarsfrekvensen blir hög i pappersutvärderingarna, och det är därmed lätt att se och värdera studentsynpunkter. Nackdelen är att dessa utvärderingar inte görs efter helt avslutad kurs, vilket innebär att synpunkter på skriftliga examinationsuppgifter inte framgår i dessa. Eventuella förändringar av kursen baserat på utvärderingarnas tydliggörs muntligt för de nya studenterna när kursen ges nästa gång.

En hel del studenter som börjar på ämneslärarprogrammet har utmaningar med att klara kurserna, och ganska många (för flera kullar cirka hälften) hoppar också av programmet, ofta under det första året. Ett medvetet arbetssätt inom ämnet svenska språket för att försöka öka studentgenomströmningen är att tilldela de flesta kurser fler examinationstillfällen än vad högskolans examensregler föreskriver som ett minimum. Särskilt "generös" härvidlag är introduktionskursen (SVA032), som oftast har fyra tentamenstillfällen per år för varje examinationsmoment. Ett annat kännetecken för ämnets kurser är att studenten normalt sett får mycket respons på hemtentamina och andra inlämningsuppgifter. Detta för att förbättra en underkänd students möjlighet att klara nästföljande tentamen. Många examinationsuppgifter är också muntliga. Här tillämpar ämnet ofta flexibla lösningar för att ge dem som har missat ett obligatoriskt, examinerande undervisningstillfälle en ny chans att klara uppgiften inom rimlig tid. Den del av ämnet svenska språket som är svårast för studenterna att klara är grammatik. Detta hanteras på flera olika vis, t.ex. genom att undervisande lärare arbetar med inspelade föreläsningar, som studenten ständigt har tillgång till via lärplattformen Canvas. Slutligen ska här nämnas att ämnet har valt att koncentrera de kvalitetshöjande medel som regeringen tilldelar lärarutbildningen till de kurser som har en låg genomströmning. Om denna satsning verkligen har lett till en ökad genomströmning är dock svårbedömt.

Studentperspektiv

Bedömningsgrund:

Studenten ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande.

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utvecklingsområden samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

De allra flesta strukturer och fora som finns för att säkra studentinflytandet är organiserade av högskolan, fakultetsnämnden eller Akademin för utbildning, kultur och kommunikation centralt (se vidare utvärderingens del 1). Vad gäller ämnet svenska specifikt kan nämnas att ämneskollegierna i svenska språket och litteraturvetenskap, som samlas 3–4 gånger per termin, systematiskt diskuterar samtliga kursanalyser, för att kunna vidareutveckla kurserna och ge underlag för att föra mer allmänna diskussioner om undervisningsformer, bedömning, betygsättning etc. Kursanalyserna bygger i sin tur ofta i mycket hög grad på studentsynpunkter, t.ex. insamlade via Survey & Report. Ett resultat av ämneskollegiets diskussioner blir en sorts vidareutvecklade kursanalyser, som i muntlig eller skriftlig form delges de studenter som läser kursen vid nästa tillfälle. I bästa fall finns det även möjlighet att förmedla föreslagna åtgärder för att stärka utbildningens kvalitet till och diskutera dem med den kull studenter som har utvärderat kurstillfället.

Såsom gäller för lärarutbildningarna vid MDH generellt, kommer studenter i fortsättningen att bjudas in till ämneskollegierna då kurser ska inrättas eller revideras. Eftersom de flesta lärare som undervisar i programmet träffar studenterna i flera kurser kan många studentsynpunkter även beaktas och följas upp genom en fortlöpande dialog.

Det ska här även nämnas att studenternas inflytande över utbildningen torde vara särskilt starkt vad gäller svenska språket som en konsekvens av att ämnesföreträdaren också är programföreträdare. Programföreträdaren möter i denna roll studenter i en rad olika sammanhang där programmet diskuteras, och får även ta del av en mängd skriftliga studentsynpunkter, t.ex. via e-post och den årliga programutvärdering som genomförs med hjälp av Survey & Report. Viktiga synpunkter förs sedan vidare till ämneskollegiet.

Arbetsliv och samverkan

Bedömningsgrund:

Utbildningen är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar studentens beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället.

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utvecklingsområden samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

I del 1 framgår lärosätets och akademins arbete med arbetsliv och samverkan på akademi- och programnivå. Vad gäller specifikt undervisningsämnet svenska bidrar litteraturvetenskapens kurser generellt, genom bl.a. det historiska perspektivet, till generiska, allmänspråkliga kompetenser som är värdefulla i den kommande yrkesutövningen – såsom att läsa kritiskt och analytiskt, skriva riktat och argumenterande samt ha en kritisk syn på kunskap, identitet och värderingar. Detsamma gäller för kurserna i svenska språket, som tränar studenten i generiska färdigheter såsom att läsa avancerade texter, egen muntlig och skriftlig framställning, textanalys och texttolkning samt bedömning.

En kurs som kan lyftas fram särskilt här är *Språkets sociala kontext* (SVA419). Ämnet sociolingvistik som sådant, som handlar om hur olika grupper i samhället med i vid mening språkliga medel förhåller sig till andra grupper och ger uttryck för olika identiteter och attityder, bör göra studenterna medvetna om hur viktigt både det talade och det skrivna språket är för att man som individ ska ha framgång i skolan, på arbetsmarknaden och i samhället i övrigt. Kursens ämnesinnehåll bör också göra att studenten i sin roll som pedagog lättare kan identifiera viktiga samhällsstrukturer, t.ex. sådana som kan verka hämmande för vissa specifika, underprivilegerade (minoritets)grupper, i synnerhet grupper som inte har en stark ställning på arbetsmarknaden. Detta gör det lättare att anpassa sin undervisning till dessa grupper då studenten ska arbeta som lärare i framtiden.

Ett utvecklingsområde som har identifierats är att det i programmets kurser i både svenska språket och litteraturvetenskap är mycket ovanligt med att företrädare för skolverksamheten fungerar som externa lärare, i form av t.ex. gästföreläsare eller adjungerade adjunkter. Arbetet med adjungerade adjunkter är ett pågående utvecklingsområde inom UKK. Innevarande verksamhetsår arbetar akademien med att vidareutveckla arbetet med adjungerade adjunkter och andra kombinationstjänster i syfte att säkra professionsbasen till hela lärarutbildningen, bl.a. inom undervisningen i svenska för ämneslärare.

Något enstaka exempel på lärare i svenskämnets kurser som inte kommer från akademien finns dock. I kursen *Litteratur och samtid* (LIA008, termin 6) finns en tydlig koppling till, och ett samarbete med, det omgivande "litteratursamhällets" aktörer. Dels är kursen litteratursociologisk och vill ge studenten en bild av hur litteratursamhället fungerar i vår samtid (där skolan är en integrerad del) och dels bjuds olika aktörer in som gästföreläsare i kursen. VT18 var det tre gästföreläsare i kursen: en tidskriftsredaktör och översättare, en förlagsredaktör och en författare. Det kan i detta sammanhang även förtjäna att nämnas att en av adjunkterna i svenska språket – som medverkar i tre kurser under HT18 – har en mycket stark förankring i skolverksamheten i och med att han arbetade (deltid) som förstälärare på en gymnasieskola t.o.m. oktober.

Även om inslagen av externa lärare är få står svenskämnets kurser ändå i en ständigt pågående dialog med skolan – genom bl.a. fältstudierna och empiriska material som diskuteras och analyseras, t.ex. elevtexter. De undervisande lärarna i svenska språket gör dessutom skolbesök i VFU-kurser eller handleder självständiga arbeten – vars empiriska material alltid har en skolanknytning – vilket ytterligare förstärker anknytningen mellan ämneskollegierna och skolan.